

СТАНИСЛАВ ЛЕМ

КАК ОЦЕЛЯЛ СВЕТАТ

Част 1 от „Кибериада“

Превод от полски: Васил Кинов, 1969

chitanka.info

Веднъж конструкторът Трурл направил машина, която можела да прави всичко, което започвало с буквата „н“. Когато била готова, за проба ѝ заповядал да направи нишки, които после да промуши през напръстници. Тя изпълнила заповедта; следващото поръчение било да хвърли всички тези неща в ниша, облепена с найлон. Тя извършила всичко най-прецизно, но понеже още не бил сигурен в нейните способности, трябвало да направи най-напред неон, после наушници, неутрон, наводнение, носове, нимфи и натрий. Последното не могла да направи и Трурл бил много загрижен. Заповядал ѝ да му обясни защо не може.

— Ами не знам какво е това — пояснила машината. — Не съм чувала за такова нещо.

— Как така? Та това е един метал, има го в някои минерали и основи!

— А, виж какво, ако се нарича метал, значи започва с буквата, „м“. Аз умея да правя само с буквата „н“.

— Но на латински се нарича натриум.

— Драги — казала машината, — ако можех да правя всичко, което започва с „н“ на всички възможни езици, щях да бъда машина, която може да прави всичко на цялата азбука; Сигурно задоволеност на някой друг език започва с буквата „н“, но аз не мога да те задоволя, не мога да направя нищо повече от това, което си измислил. Натрий на латински няма да има!

— Добре — съгласил се Трурл и ѝ заповядал да направи небе. Тя веднага направила едно немного голямо, но съвсем небесносиньо небе. Тогава той поканил на гости конструктора Клапауций, представил му машината и толкова дълго хвалил нейните необикновени възможности, че другият скрито се ядосал и помолил да му разреши да ѝ заповяда нещо.

— Моля! — казал Трурл. — Но твоето желание трябва да започва с буквата „н“.

— С „н“ ли? — казал Клапауций. — Добре, нека ми направи наука.

Машината забоботила и след малко на площада пред дома на Трурл се появила тълпа учени. Умни глави пишели дебели книги, други пък късали тези книги на парчета, в далечината се виждали пламтящи клади, на които стенели мъчениците на науката. Наоколо

нещо гърмяло, образували се някакви учудващи пушеци с формата на гъба, цялата тълпа говорела едновременно, така че не се разбираше нито дума. От време на време някой отправял меморандуми, апели и други документи, а в краката на крещящите седели няколко самотни старци и непрекъснато пишели нещо със ситен почерк върху парченца накъсана хартия.

— Е, какво? Лошо ли е? — извикал гордо Трурл. — Истинска наука, признаваш, нали? — Но Клапауций не бил доволен.

— Нима тази тълпа представлява науката? Науката е нещо съвсем друго!

— Е, моля те, кажи ми нещо друго и машината веднага ще ти го направи! — Ядосал се Трурл. Но Клапауций не знаел какво да каже и заявил, че ще постави на машината още две задачи и ако тя ги реши, ще признае, че е наистина такава, каквато трябва да бъде. Трурл се съгласил и Клапауций заповядал на машината да направи Наопаки.

— Наопаки! — викнал Трурл. — Че някой чувал ли е какво е това Наопаки?

— Как така, това е обратната страна на Нещото — отговорил Клапауций спокойно. — Наопаки, не си ли чувал за това нещо? Е, не се прави на глупак! Хей, машино, хващай се за работа!

Известно време машината размишлявала върху зададената задача. Най-напред направила антипротони, после антиелектрони, антинеутрино, антинеутрони и дълго работила така без прекъсване, докато сътворила антиматерия, в която започнал бавно, съвсем бавно, да се оформя антисвят, приличащ на причудливи блестящи облаци.

— Хм! — рекъл недоволен Клапауций. — Та това ли е Наопаки? Кажи ми, това ли е?... Е, хайде от мен да мине... А ето и третата заповед: машина, направи Нищо!

Машината дълго време изобщо не се помръдвала. Клапауций потрил доволно ръце, а Трурл казал:

— Какво искаш? Ти й каза нищо да не прави! И нищо не прави.

— Не е вярно. Казах й да направи Нищо, а това е съвсем различно.

— Как така? Да направи нищо и нищо да не направи не било едно и също?

— От къде на къде! Трябваше да направи Нищо, а тя нищо не направи. В такъв случай аз печеля. Но Нищото, скъпи мой, премъдрий

ми колега, не е просто обикновено нищо, продукти на леността и бездействието, а действено активно Нищо. То е абсолютното, единното, необхващащото небитие в собствената си несъществуваща персона!

— Ти съвсем обърка главата на машината! — извикал Трурл, но изведнъж се чул нейният бронзов глас:

— Престанете да се карате в такъв момент! Аз знам какво е това Небитие или Нищо, защото тези неща започват с буквата „н“, както например Несъществуванието. По-добре още веднъж огледайте света, тъй като след малко той ще изчезне.

Думите замрели в устата на разярените конструктори. Машината наистина създавала Нищото, и то по такъв начин, че най-напред премахвала от света различни неща, които преставали да съществуват, сякаш никога не ги е имало. Премахнала вече натонгвите, нупайките, нурковниците, ненджолите, налушките, недостъпките и нендасите. В някои моменти им се струвало, че вместо да съкращава, да умалява, да изхвърля, да премахва, да унищожава и отнема, тя уголемява и прибавя, понеже едно след друго тя ликвидирала неапетитните неща, невярата, недоимъка, ненавистта, ненаситността и немощта. Ала след това около гледащите конструктори започнало да става все по-пусто.

— Олеле! — викнал Трурл. — Дано от всичко това не произлезе нещо лошо...

— А, че какво ще стане? — казал Клапауций. — Та нали виждаш, че тя не е направила абсолютното Нищо, а само несъществуванието на абсолютно всички неща, които започват с буквата „н“. И нищо няма да се получи, защото твоята машина за нищо не става!

— Така ти се струва — отвърнала машината. — Започнах, разбира се, от всичко, което започва с „н“, защото то ми е по-близко, но има разлика между това да направиш, и това, да унищожиш нещо. Аз мога всичко да унищожа по простата причина, че умея да правя абсолютно всичко, включително и всичко на „н“, та Небитието е за мен дребна работа. След малко от вас няма да остане нищо. Затова, моля те, Клапауций, да кажеш възможно най-бързо, че аз съм наистина универсална и че изпълнявам заповедите така, както трябва, защото след малко ще бъде късно...

— Но това... — започнал уплашено Клапауций и в този момент забелязал, че изчезват не само нещата, които започват с „н“, но и други, които допреди малко ги заобикаляли.

— Стой! Спри! Отказвам се от това, което казах преди малко! Спри! Не прави Небитието! — крещял с цяло гърло Клапауций, но докато машината спре, изчезнали всички гресьорки, масльонки, батерии, филидрони, маладропи. Едва тогава машината станала неподвижна. Светът изглеждал ужасно. Най-много пострадало небето: на него се виждали само отделните точки на звездите и нито следа от прекрасните гризмаци и гвайдолници, които украсявали небосклона дотогава!

— О, небеса! — извикал Клапауций. — Всичките ми любими неща са изчезнали!

— Няма ги и никога не ще ги има! — отвърнала спокойно машината. — Изпълних, по-право, започнах да изпълнявам това, което ми нареди...

— Аз ти казах да направиш Нищото, а ти... ти...

— Клапауций, ти или си глупак, или се правиш на глупак! — казала машината. — Ако аз направех Нищото изведнъж, с един замах, вече нищо нямаше да съществува, не само Трурл и небето, Космосът и ти, но дори аз. А тогава кой би могъл да каже, че заповедта е изпълнена и аз съм способна машина? Щом никой никому няма да каже, по какъв начин аз, която също няма да съществувам, бих могла да получа удовлетворението, което ми се полага?

— Така да бъде, да не говорим повече за това — рекъл Клапауций. — Нищо друго не искам от теб, чудесна машино, моля те само да ми направиш муркви, без тях животът просто не ми е мил...

— Това не го мога, защото започва с „м“ — казала машината. — Разбира се, мога отново да направя неапетитното, невярата, недоимъка, ненавистта, ненаситността, немощта, нетрайността, непокоя, но щом започва с друга буква, не разчитайте на мен.

— Но аз искам да има муркви! — изкряскал Клапауций.

— Муркви няма да има! — казала машината. — Погледни, моля те, света, изпълнен с огромни черни дупки, света, изпълнен с Нищото, което е запълнило бездънните бездни между звездите, как всичко наоколо е подплатено с него, как то дебне всяко късче материя. Това е

твое дело, завистнико мой! Аз не мисля, че бъдещите поколения ще те благославят за това...

— Може да не разберат... може да не забележат... — заеквал побледнелият Лапауций, гледайки недоверчиво пустотата на черното небе, без дори да смее да погледне в очите своя колега... Като оставил Трурл при машината, той се върнал крадешком вкъщи, а от този ден светът останал надупчен от Нищото, така, както си бил в момента, когато Клапауций наредил на машината да спре унищожението. И тъй като никой не съумял да построи машина, работеща с друга буква, трябва да се опасяваме, че никога няма да има такова прекрасно явление като мурквите — никога! Докато свят светува.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.